

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ  
ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**



**КОЛЕГАЄВ Ігор Михайлович**

**УДК 330.33:656.61**

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ  
МОРСЬКОЇ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ  
В УМОВАХ РИНКОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ**

**Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління  
національним господарством**

**АВТОРЕФЕРАТ  
дисертації на здобуття наукового ступеня  
кандидата економічних наук**

**Чернігів – 2019**

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті „Одеська морська академія” Міністерства освіти і науки України.

**Науковий керівник:** доктор економічних наук, професор **Примачов Микола Тимофійович**, Національний університет „Одеська морська академія” Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри економічної теорії та підприємництва на морському транспорті.

**Офіційні опоненти:** доктор економічних наук, професор **Пилипів Віталій Володимирович**, ДВНЗ „Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана” Міністерства освіти і науки України, професор кафедри регіоналістики і туризму;

доктор економічних наук, доцент **Парубець Олена Миколаївна**, Чернігівський національний технологічний університет Міністерства освіти і науки України, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування.

Захист відбудеться „27” вересня 2019 р. о 14<sup>00</sup> годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 79.051.04 у Чернігівському національному технологічному університеті за адресою: 14035, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95, ауд. 318.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Чернігівського національного технологічного університету за адресою: 14035, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95.

Автореферат розісланий „27” серпня 2019 року.

**Вчений секретар спеціалізованої вченої ради, доктор економічних наук, професор**



**В. В. Виговська**

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Актуальність теми.** Активізація темпів економічного зростання морської транспортної галузі, зміцнення її конкурентного положення в умовах ринкових трансформацій можливе лише за умови поширення інновацій та використання передових технологій. Дефіцит власних фінансових ресурсів, важкодоступність кредитних коштів, відсутність суттєвих державних асигнувань в морську транспортну галузь ускладнюють впровадження новітніх технологій в її функціонування. Відтак, забезпечення динамічного інноваційного розвитку такої галузі актуалізує необхідність формування відповідного дієвого державного регулювання. Насьогодні державна політика характеризується недостатньою науковою аргументованістю та декларативністю заходів, що не стимулює перехід морської транспортної галузі на інноваційну модель господарювання. Формування цілісної концепції державної участі у створенні сприятливого для інноваційної активності середовища зумовлює необхідність наукового розвитку теоретичних засад державного регулювання та пошук його нових форм, методів, інструментів та варіантів їх поєднання. Це дозволить забезпечити евристичний сенс модернізаційних процесів у державному регулюванні морської транспортної галузі в умовах ринкових трансформацій.

Питання розвитку морської транспортної галузі та його державного регулювання досліджують як зарубіжні, так і вітчизняні вчені. Вагомий внесок у вирішення цих питань внесли вітчизняні та зарубіжні науковці, серед яких: В. Бакаєв, М. Бурмистров, Н. Вдовенко, Є. Воевудський, О. Гонта, В. Жихарева, С. Ільченко, В. Ільчук, М. Котлубай, І. Лапкіна, О. Манойленко, Г. Махуренко, С. Мінакова, О. Парубець, М. Примачов, А. Раховецький, Ю. Сафонов, Є. Сич, В. Савченко, Н. Ткаленко, В. Чекаловець, К. Шапошников, Costas Grammenos, Gerd Aberle, George A. Giannopoulos, Eva Molnar, Wojciech Suchorzewski і багатьох інших. Проблемам інноваційно-інвестиційного розвитку морської транспортної галузі присвячені праці таких науковців, як: О. Антіпова, А. Вороніної, М. Денисенка, О. Ковтун, О. Ляшенко, А. Пересади, Л. Федулової, К. Хорішко та інші.

Разом з тим, на сьогодні не набули цілісного наукового відображення інструменти державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі, недостатньо розкритими залишаються підходи до оцінки результативності державної політики формування та реалізації інновацій у морській транспортній галузі, подальшої розробки та обґрунтування потребує механізм забезпечення інноваційного розвитку такої галузі. Складність та важливість дослідження зазначених питань обумовили вибір теми дисертаційної роботи, визначення її мети, завдань, структури та змісту.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Дослідження проведено в рамках науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська морська академія» за темами: «Стабілізація і розвиток морського та річкового транспорту України» (номер державної реєстрації 01171U000310) та «Програма соціально-економічного розвитку морських портів України» (номер державної реєстрації 01171U000310) де автором

розроблено методичні підходи до оцінки результативності інструментів державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі.

**Мета і задачі дослідження.** Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій спрямованих на вдосконалення державного регулювання морської транспортної галузі України задля забезпечення її інноваційного розвитку в умовах ринкових трансформацій.

Відповідно до поставленої мети дослідження визначені та вирішені такі *задачі*:

- з'ясувати та поглибити наукові підходи до визначення сутнісного змісту інноваційного розвитку морської транспортної галузі;
- розвинути концептуальні засади та розкрити структурно-функціональні характеристики державного регулювання у забезпеченні інноваційного розвитку морської транспортної галузі;
- узагальнити світовий досвід стимулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі та обґрунтувати можливості його використання в Україні;
- виокремити сучасні тенденції розвитку морської транспортної галузі в Україні в період ринкових трансформацій;
- охарактеризувати чинну практику державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі України;
- обґрунтувати шляхи вдосконалення державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі України в умовах ринкових трансформацій;
- визначити напрями розвитку механізму державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі в Україні;
- запропонувати інструментарій оцінки результативності державної політики забезпечення інноваційного розвитку морської транспортної галузі.

*Об'єктом дослідження* є процес інноваційного розвитку морської транспортної галузі.

*Предметом дослідження* є теоретико-методичні аспекти та науково-практичні рекомендації щодо активізації впливу державного регулювання на інноваційний розвиток морської транспортної галузі України в умовах ринкових трансформацій.

**Методи дослідження.** У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, зокрема: *статистичні методи обробки даних, методи групувань і порівняння, аналітичні методи* – для оцінювання сучасного стану розвитку морської транспортної галузі в Україні; *метод імітаційного моделювання* – для розробки рекомендацій і пропозицій, визначення цілей та напрямів удосконалення механізму державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі; *метод логічного узагальнення* – для забезпечення послідовності у проведенні наукового дослідження та формулювання висновків; *графічний метод* – для схематичного представлення ключових

теоретичних аспектів досліджуваної проблеми і наочного представлення статистичних матеріалів.

Статистичну і фактологічну основу дослідження становили нормативно-правові та законодавчі акти, монографічні дослідження і наукові публікації провідних вітчизняних і зарубіжних учених і практиків, аналітична інформація науково-дослідних установ, статистичні матеріали та звітні дані Міністерства інфраструктури України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України, Організації Чорноморського економічного співробітництва, Міжнародної морської організації, матеріали інформаційно-аналітичних бюлетенів, власні аналітичні напрацювання автора та ресурси мережі Інтернет.

**Наукова новизна одержаних результатів.** Основні положення дослідження, що визначають наукову новизну одержаних результатів, які є особистим здобутком автора та виносяться на захист, пол ягають у наступному:

*удосконалено:*

– концептуальну модель державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі в умовах ринкових трансформацій, яка, на відміну від наявних, ґрунтується на положеннях системного підходу та передбачає використання прогресивних програмно-цільових методів і технологій державного регулювання, орієнтованих на формування інноваційної складової функціонування морської транспортної галузі, що дозволить забезпечити її перехід до нової моделі розвитку на основі технологічного прориву та зміцнення конкурентоспроможності у трансформаційних умовах господарювання;

– методичний підхід до оцінювання результативності державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі, які на відміну від існуючих, ґрунтується на засадах стратегічного планування та спрямований на виявлення точок активізації інноваційного розвитку морської транспортної галузі через покрокове співставлення об'єктивних вимог національної економіки та можливостей інтегрованої взаємодії інноваційних структур, держави, суб'єктів зазначеної галузі. Такий підхід дозволив визначити пріоритетні напрями удосконалення механізму державного регулювання в умовах ринкових трансформацій.

– структурну декомпозицію механізму державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі, яка, на відміну від існуючих, передбачає реалізацію завдань стратегічного планування інноваційного розвитку морської транспортної галузі на основі використання відповідного інструментарію зі зв'язками горизонтального й вертикального типів; результати реалізації запропонованого механізму спрямовані на ефективне використання морського потенціалу України, державну підтримку інноваційних проектів та формування конкурентного середовища, яке відповідало б сучасним ринковим трансформаціям;

*дістало подальшого розвитку:*

– понятійно-категоріальний апарат теорії економіки та управління національним господарством в частині уточнення змісту поняття «державне регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі», яке пропонується розглядати з позиції поліморфного підходу та передбачає формування сприятливих умов для формування й реалізації інноваційного потенціалу морської транспортної галузі на основі використання організаційно-координаційних, нормативно-правових, економічно-адміністративних впливів через реалізацію програмно-цільових заходів задля узгодження економічних інтересів і об'єднання зусиль держави й приватного сектору на міжнародному, національному та регіональному ринках при раціональному використанні ресурсів морського та приморського середовища, з метою посилення транспортно-транзитного потенціалу країни. Це дозволило розвинути науковий базис, покладений в основу розробки рекомендацій по вдосконаленню державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі;

– прагматичні підходи до оцінки результативності державної політики формування та реалізації інновацій в морській транспортній галузі, в частині обґрунтування необхідності виявлення ефектоформуєчих факторів інноваційного розвитку та включає опис відповідного процесу, який охоплює вирішення наступних завдань: а) оцінка рівня інноваційного розвитку морської транспортної галузі; б) виокремлення стимулів для інноваційної складової морської транспортної галузі; в) деталізацію складових кумулятивного ефекту, що виникає в результаті взаємодії держави, суб'єктів галузі, інноваційної структури; г) визначення резервів нарощення синергетичної ефективності виявлених варіантів такої взаємодії. Такий підхід дає змогу здійснити комплексну оцінку ефективності державного впливу на активізацію інноваційного розвитку морської транспортної галузі та запропонувати шляхи його модернізації;

– науково-практичні рекомендації щодо реалізації стратегічних напрямів державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі країни, зокрема: гармонізувати національне законодавство з положеннями європейських актів щодо контролю державою порту та відповідності вимогам держави прапора; імплементувати конвенції Міжнародної морської організації; підвищити рівень безпеки морської транспортної діяльності; надавати фінансову підтримку стратегічно важливим інвестиційним проектам та сприяти залученню приватних інвестицій в портову інфраструктуру; розробити та впровадити сучасну методику формування системи портових тарифів; покращити умови ведення бізнесу в портах та активізувати механізм боротьби з корупцією; розвивати мультимодальність та логістичні технології в морських портах. Реалізація запропонованих напрямів дозволить створити необхідні передумови для інноваційного розвитку морської транспортної галузі;

– теоретичне обґрунтування доцільності вдосконалення параметрів державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі на основі врахування прогресивного досвіду розвинутих морських держав та

передбачає: 1) оновлення морського торговельного флоту, днопоглиблювального та буксирного флоту; 2) концесію державних стивідорних компаній; 3) розбудову інфраструктури глибоководних морських портів та будівництво спеціалізованих перевантажувальних комплексів; 4) спрощення процедур реєстрації суден та системи навчання й підвищення кваліфікації моряків; 5) інтеграцію морської галузі у загальну логістичну мережу ЄС TEN-T та розвиток європейського водного коридору У-40 між Чорним й Балтійським морями, що дозволить підвищити рівень сприйняття інновацій вітчизняною морською транспортною галуззю.

**Практичне значення одержаних результатів** визначається тим, що основні теоретичні положення і висновки дисертаційного дослідження доведені до рівня конкретних пропозицій і дають можливість підвищити економічну ефективність механізму державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі в Україні.

Основні положення, висновки та рекомендації дослідження використані у роботі: „Staff Centre Shipmanagement LTD” (довідка № 103 від 12.11.2018 р.) при формуванні стратегії інноваційного розвитку морської транспортної галузі та її стійкого позиціонування; Іллічівської філії ДП «Адміністрація морських портів України» (акт про використання № 03/15-05-12 від 02.04.2019 р.) при використанні методики періодичної адаптації до зміни структури флоту з урахуванням інноваційних впроваджень; ТОВ „Незалежний морський сюрвей” (акт впровадження № 0712/SA105 від 16.10.2018 р.) при формуванні стратегічних напрямів інноваційного розвитку морської транспортної галузі; компанії „Бурбон Україна” (акт про використання результатів дисертаційної роботи № 321 від 27.08.2018 р.).

Окремі висновки та результати дисертації щодо параметрів розвитку морської транспортної галузі використовуються у навчальному процесі Національного університету «Одеська морська академія» при викладанні навчальних дисциплін «Глобальний транспортний ринок», „Підприємництво в торговельному судноплаванні», «Антикризове управління в торговельному судноплаванні», «Управління ефективною діяльністю судноплавних компаній», (акт впровадження № 231 від 05.09.2018 р.).

**Особистий внесок здобувача** полягає в тому, що всі наукові результати дисертаційної роботи, що виносяться на захист, висновки, рекомендації та пропозиції, отримані автором самостійно та є його науковим доробком.

**Апробація результатів дисертації.** Основні теоретичні та практичні результати дисертаційної роботи доповідалися і обговорювалися на: XI Міжнародній науково-практичній конференції НУ «ОМА» «Морське право та менеджмент: еволюція та сучасні виклики» (м. Одеса, 2017 р.); X Міжнародній науково-практичній конференції НУ «ОМА» «Морське право та менеджмент: еволюція та сучасні виклики» (м. Одеса, 2016 р.); IX Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми сучасної економіки» (м. Запоріжжя, 2015 р.); науково-практичній міжнародній конференції «Вісник економіки транспорту і промисловості» (м. Харків, 2013 р.); II Всеукраїнській науковій конференції студентів, аспірантів та

молодих вчених «Економіко-правовий розвиток сучасної України» (м. Одеса, 2012 р.); II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Стратегії розвитку транспортного комплексу України: виклики та можливості» (м. Одеса, 2012 р.); Науково-практичній конференції «Фірма та ринок в умовах інституціоналізації економічного розвитку» (м. Одеса, 2012 р.); Науково-практичній конференції «Тенденції розвитку мирового транспортного ринка- 2011» (м. Одеса, 2011 р.).

**Публікації.** Основні результати дисертаційної роботи опубліковано у 20 наукових працях, з них: 1 одноосібна монографія обсягом 12,4 друк.арк., 1 розділ у колективній монографії обсягом 0,8 друк. арк.; 10 статей у наукових фахових виданнях – 4,5 друк. арк.; 8 робіт у інших наукових виданнях та збірниках обсягом 1,45 друк. арк. Загальний обсяг публікацій – 19,15 друк. арк.

**Структура роботи.** Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи складає 225 сторінок комп'ютерного тексту. Робота містить 17 таблиць, 24 рисунки. Список використаних джерел налічує 206 найменувань та 2 додатки на 5-ти сторінках.

## **ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ**

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено зв'язок роботи з науковими темами, сформульовано мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення й апробацію результатів.

У першому розділі «**Теоретичні засади інноваційного розвитку та регулювання морської транспортної галузі**» проаналізовані існуючі наукові підходи до розкриття сутнісних характеристик інноваційного розвитку морської транспортної галузі та її державного регулювання; конкретизовано роль держави у регулюванні морської транспортної галузі та репрезентовано модель державного регулювання її інноваційного розвитку; агреговано світовий досвід державного впливу на інноваційний розвиток морської транспортної галузі та намічені перспективи його адаптації в умовах вітчизняних ринкових трансформацій.

На основі вивчення поняттєво-категоріального поля, що стосується проблематики дослідження, встановлено, що інноваційний розвиток як процес передбачає безперервний пошук й використання нових способів реалізації економічного потенціалу галузі у нестабільному середовищі в рамках визначеної місії та стратегії розвитку, враховуючи ресурсозберігаючі та екологічні фактори. Вказано на необхідність переходу морської транспортної галузі на якісно новий рівень розвитку, спрямований на формування її конкурентних переваг та посилення інноваційної складової функціонування. В роботі обґрунтовано провідну роль держави у створенні сприятливих умов для поширення інноваційного процесу в галузі.

Модернізація державного регулювання інноваційної активності морської транспортної галузі вимагає глибокого розуміння його сутності. Автором запропоновано трактувати зміст державного регулювання інноваційного



розвитку морської транспортної галузі як систему формування сприятливих інноваційно-інвестиційних умов на основі здійснення регулюючих, організуючих і координуючих впливів, узгодження інтересів і об'єднання зусиль держави й бізнесу для становлення та реалізації конкурентних переваг суб'єктами морської транспортної галузі.

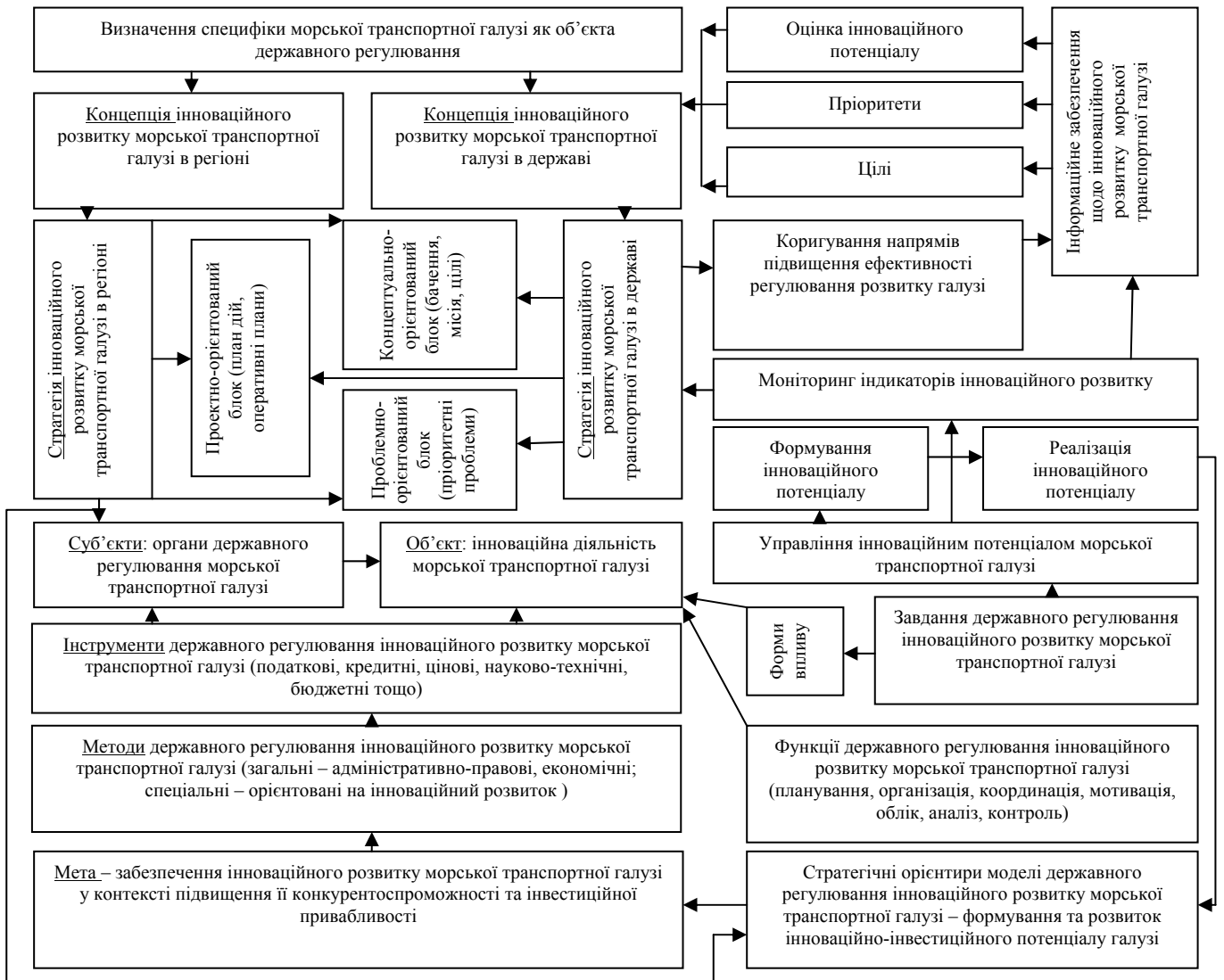
Інноваційне сприйняття морської транспортної галузі залежить від її характеристик, які розкрито з позиції системного підходу через такі групи: загальносистемні – цілісність, інтегративність та ієрархічність; специфічні – морська транспортна галузь є динамічною системою, має тісний зв'язок з національною економікою, не піддається точному і детальному прогнозу, має стратегічне значення для держави, є частиною інфраструктури національної економіки і водночас стимулятором її розвитку, потребує міжнародної взаємодії.

Головною метою державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі є досягнення такого функціонального стану, який би дав її суб'єктам можливість досягти стійких конкурентних позицій на міжнародному ринку морських транспортних послуг, що відображається через індикатори, котрі комплексно характеризують такий стан. Обґрунтовано рівні впливу державного регулювання на забезпечення інноваційного розвитку морської транспортної галузі: 1 рівень – вирішення завдань щодо доступності ресурсів для інноваційного розвитку, що передбачає дотримання принципів державної підтримки флоту і портів, на основі активної державної морської політики, формування інноваційно-інвестиційної стратегії морської транспортної галузі; 2 рівень – представляє логістичну систему регулювання безперервності та економічної результативності товарних, транспортних і грошових потоків; 3 рівень – безпосередній вплив на функціонування суб'єктів морської транспортної галузі у контексті реалізації інноваційної політики держави.

Для повноцінної реалізації положень запропонованої моделі варто структурувати процес прийняття управлінських рішень суб'єктами державного регулювання у контексті врахування чотирьох рівнів конкуренції суб'єктів морської транспортної галузі: міжнародний, національний, регіональний та локальний. Ця система взаємопов'язаних елементів характеризується стійкими ієрархічними зв'язками та взаємозумовлюючим впливом, який ґрунтується на критеріях інтеграції та територіальної обмеженості процесів, що забезпечують інноваційний розвиток галузі. Візуалізація змістовного представлення державного регулювання морської транспортної галузі, характеристик його елементів та їх причинно-наслідкових зв'язків представлено відповідною концептуальною моделлю (рис. 1).

Переосмислення практики державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі розвинутих країн надало можливість виокремити такі його особливості: чітко виражений комплексний підхід до розвитку морського транспорту; програмно-цільовий характер заходів щодо інноваційно-інвестиційної політики в морській транспортній галузі; розвиненість моделей фінансування інноваційного розвитку морського

транспорту (державна корпорація, мультимодальні інфраструктурні фонди, публічно-приватне партнерство, фонди спеціального призначення та ін.); розвиненість інноваційної інфраструктури (наукових парків, технополісів тощо) та форм державно-приватного партнерства.



**Рис. 1. Концептуальна модель державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі в умовах ринкових трансформацій\***

*\*Джерело: розроблено автором*

Доведено, що для забезпечення інноваційного поступу вітчизняної морської транспортної галузі доцільно імплементувати світовий досвід в частині: оптимізації механізмів проведення інвестиційних конкурсів на основі проведення попередніх оцінок соціально-економічних та екологічних ефектів; використання концесії як найбільш ефективної форми залучення інвестицій у модернізацію морської транспортної галузі; розвитку портової інфраструктури у контексті взаємодії між державою та приватним сектором, з метою формування транспортно-логістичних центрів; інтеграції морської галузі у загальну логістичну мережу ЄС TEN-T та розвиток європейського водного коридору У-40 між Чорним й Балтійським морями; забезпечення оснащення морських портів системами VTMISS і SafeSeaNet, а також надання E-Maritime

послуги; створення в морському порту, або у зонах наближених до нього, наукових парків, технополісів; утворення контролюючих органів щодо екологічної безпеки та безпеки від тероризму.

У другому розділі «**Оцінка результативності державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі України в умовах ринкових трансформацій**» здійснено аналіз сучасного стану розвитку морської транспортної галузі в Україні; оцінено дієвість інноваційно-інвестиційного механізму розвитку морської транспортної галузі в умовах трансформаційних зрушень; проаналізовано результативність впливу державного регулювання на функціонування морської транспортної галузі України.

Роль держави у забезпеченні інновативності морської транспортної галузі є визначальною, оскільки саме використання державних інструментів регулятивного впливу дозволяє подолати обмеження, які акумулюються специфікою функціонування такої галузі в умовах ринкової трансформації та уповільнюють її реакцію на ринкові сингали щодо інноваційної активності. Основними проблемами, що супроводжують інноваційний розвиток морської транспортної галузі є наступні: низька частка витрат ВВП на виконання наукових досліджень та інноваційних розробок в галузі; зниження рівня інноваційних можливостей організацій, які проводять інноваційну діяльність та ін. Сучасний стан морської транспортної галузі в Україні свідчить про нерівномірну та нестійку динаміку її розвитку (табл.1).

Так, експорт послуг морського транспорту з 2010 по 2017 р. зменшився на 50,41%, при цьому імпорт зріс на 55,71%, що свідчить про погіршення становища діяльності вітчизняних суб'єктів морської транспортної галузі. Частка обсягу морського транспорту склала лише 1,2 % до загального обсягу послуг транспорту, що свідчить про низький рівень конкурентоспроможності морського транспорту. Показники перевезення вантажів морським транспортом є низькими в порівнянні з іншими видами транспорту і у 2017 році становили лише 0,69% від загального обсягу перевезень всіма видами транспорту. Перевезення пасажирів морським транспортом також є низькими в порівнянні з іншими видами транспорту і у 2017 році становили лише 0,01% від загального обсягу перевезень всіма видами транспорту.

Відтак, можна стверджувати, що конкурентоспроможність морської транспортної галузі України знаходиться на незадоволеному рівні через значне кількісне зменшення Україною свого флоту, відсутність поновлення флоту і зростання віку наявних суден, використання застарілого обладнання, застарілих технологічних процесів, методів організації виробництва та транспортних перевезень.

Позитивної динаміки показників функціонування морської транспортної галузі можна досягнути лише за розбудови ефективного інноваційно-інвестиційного механізму її розвитку, дія якого спрямована на реалізацію наступних завдань: стимулювання суб'єктів морського транспорту України до технічного та технологічного оновлення відповідно до вимог національного і міжнародних ринків, вантажовідправників, судноплавних компаній або

операторів (терміналів); підвищення підтримки з боку держави та адміністративних органів, що буде сприяти створенню сприятливого середовища для інноваційно-інвестиційної діяльності та трансферу інноваційних розробок в морській транспортній галузі України; формування прозорої нормативно-правової бази, яка відповідає Європейським та міжнародним стандартам.

Таблиця 1

**Динаміка показників функціонування морської транспортної галузі України у 2010-2017 роках\***

Показники	Роки							Темп росту до 2010р.,%
	2010	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Експорт послуг морського транспорту, тис. дол. США	1234311,6	1146824,9	1123732,6	850878,8	735935,8	661619,1	612112,3	49,59
Імпорт послуг морського транспорту, тис. дол. США	143070,3	206483,2	195795,1	243651,7	191729,0	141180,7	222770,1	155,71
Обсяг перевезення вантажів морським транспортом, млн. т	4	4	3	3	3	3	2	50,00
Індекс обсягу перевезення вантажів морським транспортом (% до поперед-го року)	87	83	99	95	117	92	74	85,06
Вантажооборот на морському транспорті, тис., у т.ч.:								
- закордонне	4922,6	3246,7	2984,7	3852,7	3408,4	2216,0	2375,2	48,25
- каботажне	249,0	326,1	239,7	219,7	453,7	322,7	473,4	190,12
Кількість перевезення пасажирів морським транспортом, млн.ос.	7	6	7	0	0	0	0	0,00
Індекс обсягу перевезення пасажирів морським транспортом (% до поперед-го року)	107	84	112	83	87	119	94	87,85
Перевезення пасажирів морським транспортом, тис., у т.ч.:								
- міжнародне	6646	2921	6642	29	26	30	29	0,44
- каботажне	528	803	906	21	16	19	11	2,08
- каботажне	6118	5118	5736	8	10	11	18	0,29

\*Джерело: побудовано на основі офіційних даних Державної служби статистики України

В роботі запропоновано методичні засади ідентифікації результативності державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі в Україні, які ґрунтуються на використанні SWOT- аналізу з позиції комплексного розуміння резервів зростання в умовах ринкових трансформацій. Ідентифіковані фактори державного регулювання, які перешкоджають стабільному інноваційному розвитку морської транспортної галузі (табл.2).

**Фактори, які уповільнюють інноваційний розвиток  
морської транспортної галузі України**

<b>ФУНКЦІОНАЛЬНІ</b>	<b>ЕКОНОМІЧНІ</b>	<b>СОЦІАЛЬНІ</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>- низький інноваційний потенціал суб'єктів господарювання;</li> <li>- брак інформації про нові технології;</li> <li>- звужені можливості для кооперування з іншими суб'єктами господарювання та науково-освітніми організаціями;</li> <li>- відтік кваліфікованих кадрів з країни.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- брак власних коштів;</li> <li>- недостатня фінансова підтримка з боку держави;</li> <li>- значна вартість нововведень;</li> <li>- низький платоспроможний попит;</li> <li>- високий економічний ризик;</li> <li>- тривалі терміни окупності нововведень.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- нестача кваліфікованих кадрів;</li> <li>- небажання робітників брати участь у інноваційному процесі;</li> <li>- незацікавленість робітників у інноваціях;</li> <li>- велика плінність кадрів.</li> </ul>

*\*Джерело: систематизовано автором*

Визначено, що участь органів державної влади в реалізації планів з інноваційного розвитку морської транспортної галузі мінімальна і має формалізований характер, що привело до вкрай невтішних наслідків, які необхідно врахувати при удосконаленні механізму державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі, а саме: втрачено потенціал вітчизняного флоту; відбулось скорочення морських перевезень (падіння обсягів українських експортно-імпортних вантажоперевезень на вітчизняних судах – з 75 до 7,5% в загальній масі морських вантажоперевезень); продовжується тенденція втрати транзиту; наявна висока зношеність основних фондів морського господарства України; продовжується деградація системи безпеки на морському транспорті; зруйновано матеріально-технічну базу Військово-Морських сил України та Морської охорони Державної прикордонної служби України. Також констатовано невідповідність наявних потужностей у морських торговельних портах регіонів України потребам ринку; відсутність державних програм розширення пропускної здатності морських торговельних портів; недостатню розвиненість допоміжних сегментів ринку морських транспортних послуг; низький рівень гарантій при зберіганні і транспортуванні; низьку інвестиційну привабливість галузі; відсутність стимулюючої фіскальної політики; відсутність ефективної системи підготовки висококваліфікованих фахівців та працевлаштування випускників морських навчальних закладів.

Відтак, пріоритетними напрямками вдосконалення державного впливу на інноваційний розвиток морської транспортної галузі наступні: підвищення інвестиційної привабливості; залучення фінансово-промислових груп до

фінансування інноваційних проєктів; здійснення широкомасштабної кооперації; модернізація інфраструктурного забезпечення інноваційного розвитку; впровадження ресурсозберігаючого підходу до експлуатації унікальної природно-ресурсної бази; необхідність підтримки на належному техніко-економічному рівні основних активів морських торговельних портів; максимальне залучення кадрового і наукового потенціалу та ін.

У третьому розділі **«Стратегічні напрями удосконалення державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі України у період ринкових трансформацій»** надано пропозиції щодо удосконалення державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі в Україні; запропоновано структуру механізму державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі в умовах ринкових трансформацій; розроблено науково-методичний підхід до оцінки результативності державної політики формування та реалізації інновацій в морській транспортній галузі України.

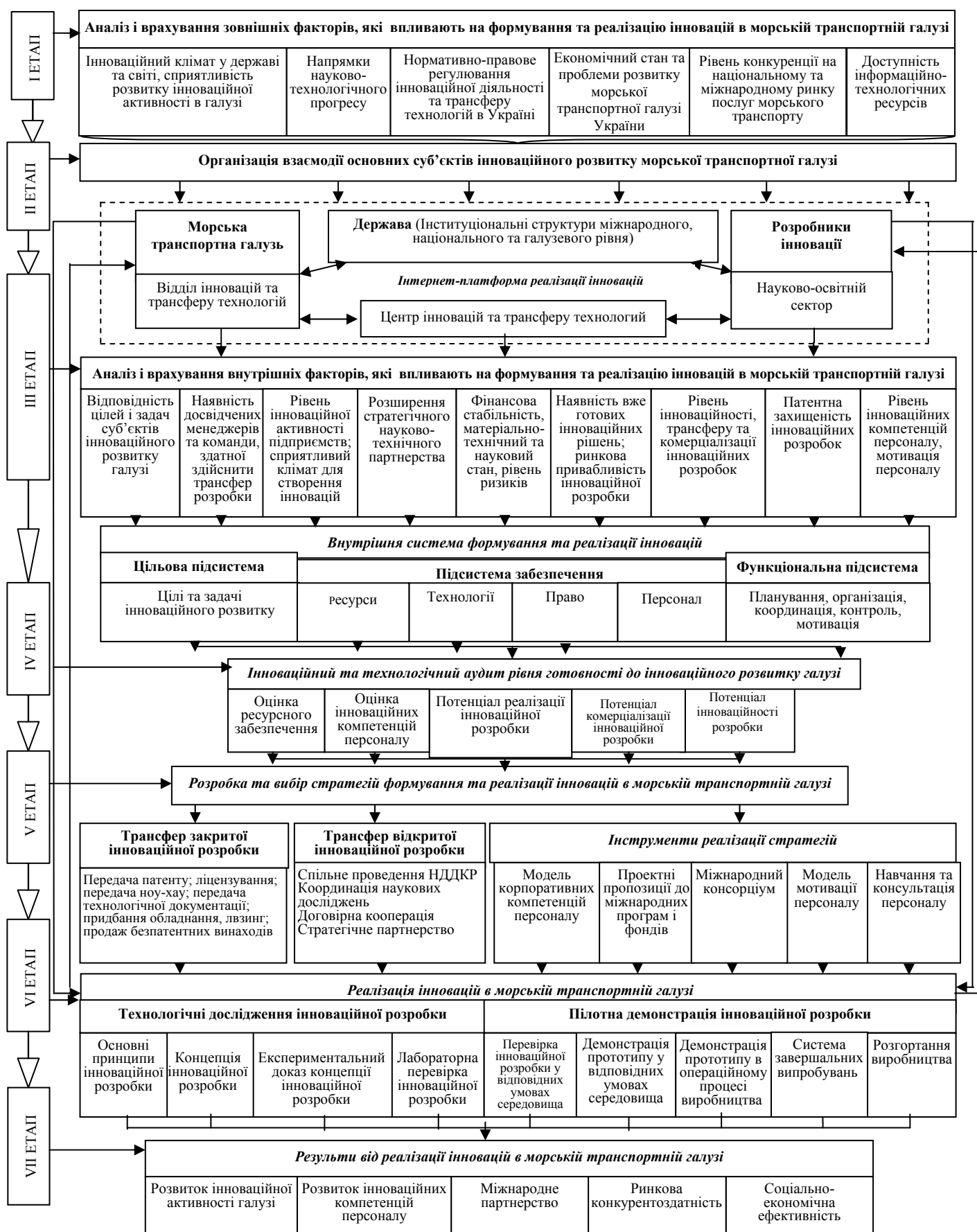
Для якісної модернізації підходів до державного регулюючого впливу на інноваційну активність суб'єктів морської транспортної галузі автором сформовано комплекс рекомендацій щодо подолання виявлених раніше негативних чинників, яке має відбуватись за такими ключовими напрямками: 1) збільшення обсягу інвестицій в розвиток морської транспортної галузі (надання субвенцій на розвиток інноваційної інфраструктури; підтримка інвестиційних проєктів); 2) розробка нормативної бази, регулюючої комерційний допуск до морської транспортної діяльності в сфері вантажних перевезень; 3) формалізація державної кластерної політики та розробка методичного забезпечення щодо реалізації державної кластерної політики у морській транспортній галузі; 4) сприяння створенню та впровадженню інновацій в галузі (формування ефективної системи взаємодії морської транспортної галузі та науково-освітнього сектору; створення інвестиційних фондів з реалізації інноваційних проєктів; концентрація фінансових та інтелектуальних ресурсів; формування позабюджетних джерел підтримки інноваційної діяльності в галузі); 5) розвиток туризму та рекреації; 6) розвиток виробничої та соціальної інфраструктури; 7) поліпшення якості освіти; 8) збільшення наукового потенціалу, активізація зовнішніх контактів науково-освітнього сектору та держави (надання підтримки молодим науковцям, створення наукових центрів) та ін.

Стан інноваційного розвитку морської транспортної галузі в Україні свідчить про те, що сформовані методи державного регулювання є вкрай неефективними в частині раціональності використання морського потенціалу України, створення конкурентного середовища, яке б відповідало сучасним умовам ринкових трансформацій щодо ведення бізнесу, гармонізації відносин між державою та суб'єктами морської транспортної галузі. В цьому контексті особливого значення набуває розробка нового концептуального підходу до

формування структури механізму державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі в умовах вітчизняних ринкових трансформацій, який дозволить нейтралізувати існуючі проблеми та протиріччя, задіявши положення системного підходу та стратегічного планування. Саме від рівня організації стратегічного планування залежить результативність механізму державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі України. В роботі обгрунтовано послідовність виконання такого планування, яка передбачає реалізацію наступних етапів: 1) обгрунтування завдань і цілей інноваційного розвитку морської транспортної галузі; 2) оцінку потенціалу та чинників інноваційного розвитку морської транспортної галузі; 3) визначення існуючих регіональних переваг, з метою посилення потенціалу морської транспортної галузі; 4) розробку механізму державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі; 5) розробку плану заходів щодо впровадження розробленого механізму, що базуються на інвестиційно-інноваційному синергізмі в економічній і соціальній сферах; 6) здійснення комплексу заходів щодо реалізації механізму; 7) розробку та реалізацію програм інноваційного розвитку галузі; 8) моніторинг результативності механізму; 9) коригування поставлених цілей і методів їх досягнення.

Удосконалено науково-методичний підхід до оцінки результативності формування та реалізації інновацій в морській транспортній галузі, який включає прямий (формування та реалізація інновацій відбувається безпосередньо розробником інновацій), зворотний (суб'єкт господарювання морської транспортної галузі, який потребує впровадження інновацій генерує інновації) та спільний (одночасна взаємодія морської транспортної галузі, розробників інновації та держави) процес формування й реалізації інновацій в морській транспортній галузі України (рис.2).

Використання такого підходу забезпечується зовнішньою системою, яка ґрунтується на взаємодії суб'єктів інноваційної діяльності галузі (суб'єкти морської транспортної галузі; розробники інновацій – науково-освітній сектор; держава та інституційні структури міжнародного рівня) та внутрішньою системою, яка включає комплекс резильєнтних підсистем (цільової, забезпечувальної, функціональної та інструментальної, які оптимізують процес формування та реалізації інновацій із подальшим отриманням відповідних ефектів). Запропоновано інструменти реалізації стратегій формування та комерціалізації інновацій в морській транспортній галузі, які передбачають: оцінку інноваційних розробок на основі аналізу рівня інноваційного потенціалу галузі та можливостей комерціалізації інновацій; оцінку інноваційних компетенцій персоналу, який може приймати участь у формуванні та реалізації інновацій. Таке оцінювання запропоновано проводити через використання експертної системи он-лайн опитування.



**Рис.2. Етапи оцінки результативності державної політики формування та реалізації інновацій в морській транспортній галузі\***

\*Джерело: розроблено автором



## ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано розв'язання наукового завдання щодо удосконалення державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі України в умовах ринкових трансформацій. Проведене дослідження дало змогу сформулювати наступні теоретичні та науково-практичні висновки:

1. На основі узагальнення наукових підходів до визначення сутнісного змісту інноваційного розвитку морської транспортної галузі встановлено, що сучасні інтеграційні процеси, а також соціально-економічні реалії визначають необхідність чіткого розуміння завдань щодо державного регулювання розвитку, реформування та підвищення ефективності роботи системи морського транспорту. Зазначено, що державне регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі доцільно позиціонувати як складну відкриту динамічну систему, яка володіє специфічними властивостями та заходами. Для інноваційного розвитку морської транспортної галузі стимулюючою складовою було ідентифіковано «ресурсозбереження» та доповнено класифікацію його складових (соціальна, екологічна, контролююча та інтеграційна).

2. Встановлено, що державне регулювання відіграє важливу роль у інноваційному розвитку морської транспортної галузі. По-перше, воно створює умови для вирішення завдань стимулювання інноваційного розвитку, що передбачає дотримання принципів державної підтримки флоту і портів, по-друге, контролює процес регулювання безперервності і соціально-економічної результативності товарних, транспортних і грошових потоків в морській транспортній галузі. Представлено та деталізовано складові концептуальної моделі державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі в умовах ринкових трансформацій (мету, концепції, стратегії, інформаційне забезпечення, суб'єкти, об'єкт, функції, методи, інструменти та завдання).

3. Узагальнено ключові напрямки підтримки інноваційного розвитку морської транспортної галузі, що набули поширення у світовій практиці, зокрема нормативно-правове забезпечення інноваційно-інвестиційних процесів; підвищення техніко-технологічного і організаційно-інституційного рівня забезпечення морського транспорту на основі реалізації інноваційних технологій; розвиток публічно-приватного партнерства; підвищення рівня безпеки морської транспортної діяльності, включаючи безпеку мореплавства та судноплавства й охорону навколишнього природного середовища та ін. Обґрунтовані можливості імплементації світового досвіду у вітчизняний механізм державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі: удосконалення інвестиційної політики; модернізація інноваційної інфраструктури морської транспортної галузі; формування транспортно-логістичних центрів; створення наукових парків, технополісів тощо.

4. За результатами аналізу сучасних тенденцій розвитку морської транспортної галузі в Україні в період ринкових трансформацій, встановлено констатувати системну кризу в морській транспортній галузі, характерними рисами якої є: структурна деформація, порушення міжгалузевих зав'язків та пропорцій, технологічна деградація, перебування третини всіх суб'єктів господарювання морської транспортної галузі у стані, близькому до банкрутства. Визначено, що інноваційний розвиток морської транспортної галузі вимагає міжгалузевих технологічних обмінів, підтримки інвестиційного клімату, зміцнення зав'язків компаній з науково-освітнім сектором, розвитку міжнародної науково-технічної кооперації, венчурного інвестування в нові прогресивні розробки, формування інноваційної інфраструктури.

5. Охарактеризована чинна практика державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі в Україні у контексті оцінки результативності державної політики формування та реалізації інновацій в морській транспортній галузі шляхом проведення факторного аналізу, що дозволило ідентифікувати ефектоформуючі фактори інноваційного розвитку. Намічені проблеми та пріоритети державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі України: оновлення інноваційної інфраструктури; максимальне залучення кадрового і наукового потенціалу; відновлення системи власного суднобудування; розробка заходів щодо розширення пропускної здатності морських торговельних портів; активізація допоміжних сегментів ринку морських транспортних послуг; екологізація та ін.

6. Запропоновано якісно новий концептуальний підхід до формування та реалізації механізму державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі в Україні, який дає змогу усунути існуючі суперечності та проблеми, використовуючи програмно-цільові методи, основні положення системного підходу та концепцію інноваційного розвитку. Визначено базові (мета, завдання, принципи, функції, суб'єкти, об'єкт, важелі, методи та інструменти) та специфічні (етапи стратегічного планування, інструментарій для реалізації та організаційно-економічне забезпечення) складові такого механізму, використання яких орієнтоване на досягнення синергетичного ефекту.

7. Формалізовано шляхи вдосконалення державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі України в умовах ринкових трансформацій: формування відповідного інституційного середовища; забезпечення нормалізації законодавства; формування сприятливих умов для активізації механізмів державно-приватного партнерства та інші. До пріоритетів реалізації запропонованих напрямів належать: підвищення рівня довіри до механізму державного регулювання інноваційного розвитку галузі та активізація державно-приватного партнерства; забезпечення достатньо високих темпів інноваційного розвитку морської транспортної галузі; покращення ресурсного та матеріально-технічного стану морської транспортної галузі.

8. Запропоновано інструментарій оцінки результативності державної політики забезпечення інноваційного розвитку морської транспортної галузі України у період ринкових трансформацій, який включає послідовну реалізацію наступних етапів: аналіз і врахування зовнішніх та внутрішніх факторів, які впливають на формування та реалізацію інновацій в морській транспортній галузі; організація взаємодії основних суб'єктів інноваційного розвитку морської транспортної галузі; інноваційний та технологічний аудит рівня готовності до інноваційного розвитку галузі; розробка та вибір стратегій формування та реалізації інновацій в морській транспортній галузі; реалізація інновацій та їх ефективність. Такий підхід включає прямий, зворотний та спільний процес формування й реалізації інновацій в морській транспортній галузі України, що забезпечується зовнішньою та внутрішньою системами.

## **СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**

### ***Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації: Монографії:***

1. Колегаєв І.М. Принципи конкурентного розвитку спеціалізованого судноплавства глобальної морської транспортної індустрії. Монографія. Одеса: НУ «ОМА», 2017. 332с. (12,4 друк. арк.).

2. Колегаєв І.М. Regularities of national marine transport positioning in the global freight market. *Проблеми устойчивого развития подсистем глобальной морской транспортной индустрии*: монография / Под общей ред. Примачева Н.Т., Klimek Н. Херсон: Гринь Д.С., Gdansk: UGIT і НМ, 2014. С.291-308. (0,8 друк. арк.).

### ***Статті в наукових фахових виданнях та виданнях, внесених до наукометричних баз даних:***

3. Колегаєв І.М. Світовий досвід стимулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі та можливості його використання в Україні. *Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції*. Науковий журнал. Херсон: 2018. № 30 (19). С.68-74. [фахове видання]. (0,4 друк. арк.).

4. Колегаєв І.М. Сучасні тенденції розвитку морської транспортної галузі в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету: економічні науки*. Хмельницьк: ХНУ. 2018. №3. Том 3. С. 94-99. [Міжнародні наукометричні бази: *Index Copernicus*, фахове видання]. (0,5 друк. арк.).

5. Колегаєв І.М. Регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі України в умовах ринкових трансформацій. *Моделювання регіональної економіки*. 2017. Вип. 30(2). С.344-352. [фахове видання]. (0,4 друк. арк.).

6. Колегаєв І.М. Развитие морского транспорта Украины в современных условиях. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. Том 20. Випуск 1/2. 2015. Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечнікова, 2015. С. 61-64. [фахове видання]. (0,5 друк. арк.).

7. Колегаєв І.М. Эффективность инновационного и ресурсного обеспечения торгового флота в морской отрасли. *Вісник економіки транспорту*

*і промисловості (збірник науково-практичних статей)*. Харків, 2013. Випуск № 43. С.138-142. [фахове видання]. (0,55 друк. арк.).

8. Колегаєв І.М. System peculiarities of development of national maritime transportation industry. *Економічні інновації: Зб. наук. пр.* Одеса: ІПРЕЕД НАН України. 2012. Вип. 50. С. 115-120. [фахове видання]. (0,45 друк. арк.).

9. Колегаєв І.М. Эффективная конкурентоспособность операционной деятельности судоходных компаний и их влияние на инновационное развитие. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. Харків, 2012. Випуск № 39. С.232-235. [фахове видання]. (0,4 друк. арк.).

10. Колегаєв І.М. Границы интеграционных и конкурентных стратегий развития морского транспортного рынка. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2012. № 4. Т. 3 (190). С. 220-223. [фахове видання]. (0,45 друк. арк.).

11. Колегаєв І.М. Принципы формирования экономической устойчивости морских транспортных подсистем. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2012. Том 17. Випуск 1(6). С. 66-71. [фахове видання]. (0,5 друк. арк.).

12. Колегаєв І.М. Конкурентные преимущества украинского сегмента рынка морской транспортной отрасли. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. Харків, 2012. Випуск № 38. С.28-29. [фахове видання]. (0,35 друк. арк.).

#### ***Опубліковані праці апробаційного характеру:***

13. Колегаєв І.М. Особенности вхождения национального транспорта в глобальную систему. *Морське право та менеджмент: еволюція та сучасні виклики*. Матеріали ХІ міжнародної науково-практичної конференції НУ «ОМА». Вип.11. Одеса: НУ «ОМА», 2017. С. 210-212. (0,2 друк. арк.).

14. Колегаєв І.М. Особенности влияния международного разделения труда на развитие морского транспортного комплекса. *Морське право та менеджмент: еволюція та сучасні виклики*. Матеріали Х міжнародної науково-практичної конференції НУ «ОМА». Вип.10. Одеса: НУ «ОМА», 2016. С. 173-175. (0,2 друк. арк.).

15. Колегаєв І.М. Развитие судоходных компаний в условиях дифференциации рынка морской торговли. *Проблеми сучасної економіки: збірник матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 11-12 грудня 2015 року) Східноукраїнський інститут економіки та управління*. У 3-х частинах. Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2015. Ч. 1. С. 112-115. (0,25 друк. арк.).

16. Колегаєв І.М. Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України. Тези доповідей за матеріалами дев'ятої науково-практичної міжнародної конференції (5-7 червня 2013 р., м. Харків). *Вісник економіки транспорту і промисловості* (збірник наукових статей), Випуск № 42. Харків, 2013. С.62. (0,1 друк. арк.).

17. Колегаєв І.М. Системные и локальные условия развития сегментов рынка морской торговли. *Економіко-правовий розвиток сучасної України: матеріали ІІ Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів та*

молодих вчених (м. Одеса, 23-24 листопада 2012р.). Одеса: Фенікс, 2012. С. 208-210. (0,2 друк. арк.).

18. Колегаєв І.М. Конкурентные преимущества развития морских транспортных предприятий. *Стратегії розвитку транспортного комплексу України: виклики та можливості (Проблеми управління, економіки, екології та права щодо розвитку транспортного комплексу України)*. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 19-20 квітня 2012 р. Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2012. С.56-58. (0,2 друк. арк.).

19. Колегаєв І.М. Факторы стабилизации глобального рынка морской торговли. Збірник матеріалів науково-практичної конференції. *Фірма та ринок в умовах інституціоналізації економічного розвитку*. 27-29 вересня 2012 р., Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, м. Одеса. 2012. частина 1. С. 50-52. (0,2 друк. арк.).

20. Колегаєв І.М. Транспортные предприятия в конкурентной среде. *Тенденции развития мирового транспортного рынка- 2011: материалы научно-практической конференции (Одесса 14-15 апреля 2011г.): Доклады и тезисы докладов*. Одесса: ОНМА, 2011. С. 115-116. (0,1 друк. арк.).

## АНОТАЦІЯ

**Колегаєв І. М. Державне регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі України в умовах ринкових трансформацій. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.**

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Чернігівський національний технологічний університет. – Чернігів, 2019.

Дослідження присвячено обґрунтуванню теоретичних та практичних засад державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі. У дисертації визначено, що державне регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі доцільно позиціонувати як складну відкриту динамічну систему, яка володіє специфічними властивостями розвитку та передбачає використання організаційно-координаційних впливів для формування й реалізації інноваційного потенціалу морської транспортної галузі. Ідентифіковані складові концептуальної моделі державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі в умовах ринкових трансформацій. Визначені напрями адаптації позитивного світового досвіду щодо державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі в Україні. З'ясовано стан державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі в Україні. Запропоновано механізм державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі в Україні. Формалізовано ключові стратегічні орієнтири державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної галузі в умовах ринкових трансформацій, які сприяють розвитку національної економіки. Обґрунтований методичний підхід до оцінки результативності державної політики формування та реалізації інновацій в морській

транспортній галузі України у період ринкових трансформацій, який включає сукупність етапів.

**Ключові слова:** морська транспортна галузь, інноваційний розвиток, механізм, державне регулювання, державна політика, інноваційно-інвестиційний потенціал, соціально-економічні інтереси.

## АННОТАЦІЯ

**Колегаев И. М. Государственное регулирование инновационного развития морской транспортной отрасли Украины в условиях рыночных трансформаций. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.**

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Черниговский национальный технологический университет. – Чернигов, 2019.

Исследование посвящено обоснованию теоретических и практических основ государственного регулирования инновационного развития морской транспортной отрасли. В диссертации определено, что государственное регулирование инновационного развития морской транспортной отрасли целесообразно позиционировать как сложную открытую динамическую систему, которая обладает специфическими свойствами развития и предусматривает использование в организационно-координативных воздействиях, нормативно-правовых принципов, программно-целевых мероприятий и согласования социально-экономических интересов и объединения усилий государства и частного сектора для формирования и реализации инновационного потенциала морской транспортной отрасли. Идентифицированы составляющие концептуальной модели государственного регулирования инновационного развития морской транспортной отрасли в условиях рыночных трансформаций (цель, концепции, стратегии, информационное обеспечение, субъекты, объект, функции, методы, инструменты и задачи). Определены направления адаптации положительного мирового опыта государственного регулирования инновационного развития морской транспортной отрасли в Украине. Систематизированы задачи, варто враховувати при розробленні отечественной моделі державного регулювання інноваційного розвитку морської транспортної отрасли та визначені напрями структурно-технологічних змін: ускорення і підтримка інноваційного розвитку господарюючих суб'єктів морського транспорту і підвищення їх конкурентоспособності на міжнародному ринку транспортних послуг; підвищення техніко-технологічного і організаційно-інституціонального рівня забезпечення морського транспорту на основі реалізації інноваційних технологій; удосконалення умов праці екіпажу морських судів і працівників берегових підприємств морської транспортної отрасли; підвищення рівня безпеки морської транспортної діяльності, включаючи безпеку мореплавства і судоходства і охорону оточуючої

среды; обеспечение нормативно-правовой защиты морского транспорта в сфере международного судоходства.

Обосновано, что инновационное развитие морской транспортной отрасли требует межотраслевого технологического обмена, поддержки инвестиционного климата, укрепление связей компаний с научно-образовательным сектором, развития международной научно-технической кооперации, венчурного инвестирования в новые прогрессивные разработки, формирования инновационной инфраструктуры. Выяснено состояние государственного регулирования инновационного развития морской транспортной отрасли в Украине путем проведения факторного анализа с использованием SWOT-анализа, что позволило сгруппировать факторы государственного регулирования, влияющих на результативность инновационного развития морской транспортной отрасли: функциональные, экономические и социальные.

Предложен механизм государственного регулирования инновационного развития морской транспортной отрасли в Украине, структура которого предусматривает: улучшение законодательного обеспечения деятельности различных субъектов морской транспортной отрасли; внедрение налоговых льгот и других стимулов, которые гарантируют рост стабильности налоговых поступлений и роста предпринимательской инициативы у субъектов морской транспортной отрасли; модернизация инновационной инфраструктуры морской транспортной отрасли напрямую влияет на рост инновационно-инвестиционного потенциала; приведение тарифов на услуги субъектов морской транспортной отрасли в соответствие с социально-экономическими реалиями посредством применения механизмов ценообразования. Формализованы ключевые стратегические ориентиры государственного регулирования инновационного развития морской транспортной отрасли в условиях рыночных трансформаций, которые способствуют развитию национальной экономики: формирование соответствующей институциональной среды, способствующей активизации инновационной деятельности в морской транспортной отрасли; обеспечения нормализации законодательства; формирование благоприятных условий для активизации механизмов государственно-частного партнерства и другие. Обоснован методический подход к оценке результативности государственной политики формирования и реализации инноваций в морской транспортной отрасли Украины в период рыночных трансформаций, который включает совокупность этапов и прямой, обратный и общий процесс формирования и реализации инноваций в морской транспортной отрасли Украины, обеспечивается внешней и внутренней системами.

**Ключевые слова:** морская транспортная отрасль, инновационное развитие, механизм, государственное регулирование, государственная политика, инновационно-инвестиционный потенциал, социально-экономические интересы.

## ABSTRACT

**Kolegaev I. M. State regulation of innovation development of the sea transport industry of Ukraine in the conditions of market transformations. – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.**

The dissertation for reception of scientific degree of the candidate of economic sciences on specialty 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – Chernihiv National University of Technology. – Chernihiv, 2019.

The research is devoted to substantiation of theoretical and practical principles of state regulation of innovation development of the maritime transport industry. Identified components of the conceptual model of state regulation of innovation development of the maritime transport industry in the conditions of market transformations. It is substantiated that innovative development of the maritime transport industry requires inter-branch technological exchange, support of the investment climate, strengthening of relations between companies in the scientific and educational sector, development of international scientific and technical cooperation, venture investment in new progressive developments, and the formation of innovative infrastructure. The mechanism of state regulation of innovation development of the maritime transport industry in Ukraine is proposed. Formalized key strategic guidelines for state regulation of innovative development of the maritime transport industry in the conditions of market transformations that contribute to the development of the national economy. The methodical approach to assessing the effectiveness of the state policy of formation and implementation of innovations in the marine transport industry of Ukraine during the period of market transformations, which includes a set of stages, is substantiated.

**Key words:** maritime transport industry, innovation development, mechanism, state regulation, state policy, innovation-investment potential, socio-economic interests.